

для реалізації трудового потенціалу цієї категорії населення, а також уможлиблює процес набуття ними прав у сфері трудових відносин й їх реалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Зайчук О. В. Принципи права в контексті розвитку загальної теорії держави і права. *Альманах права*. 2012. Вип. 3. С. 22-28.
2. Василько І. В. До проблеми визначення принципів забезпечення трудових прав працівників, які працюють у роботодавців – фізичних осіб. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 7. С. 82-86.
3. Василько І. В. Особливості реалізації трудових прав працівників, які працюють у роботодавців – фізичних осіб : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Харків, 2016. 22 с.
4. Остапенко Ю. О. Принципи реалізації трудових прав працівника. *Знання європейського права*. 2021. № 2. С. 61-65. doi:10.32837/chern.v0i2.206.
5. Ковалюмнус Е. Л. Правовий механізм захисту трудових та соціальних прав суддів в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Київ, 2021. 246 с.
6. Панченко М. В. Правовий механізм забезпечення гідної праці державних службовців України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.05. Київ, 2019. 455 с.
7. Unger R. M. Law in modern society : toward a criticism of social theory. New York : The Free Press, 1976. 309 p.
8. Гладкий В. В. Колапс трудових прав працівників у призмі ідеї меркантицентризму в постіндустріальному суспільстві. *Захист демократичних цінностей і дотримання прав людини в Україні* : матеріали Всеукр. правнич. диспуту (м. Кривий Ріг, 13 грудня 2017 р.). Кривий Ріг : ДЮІ, 2017. С. 71-76.
9. Муравенко О. Ю. Роль і місце прокуратури в забезпеченні законності в державному управлінні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2014. 203 с.
10. Соловей А. А. Дослідження соціальної справедливості в межах трудового права. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2019. № 1 (41). С. 108-113.

УДК 32:304.4

Костюк Ю. В.,
старший лаборант центру
проблем імплементації
європейського соціального права,
Інституту права, київського національного
університету імені Тараса Шевченка

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ СЬОГОДЕННЯ: НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНИЙ КОНТЕКСТ

У цій науковій статті досліджуються теоретико-правові акти пов'язані із сучасним розумінням принципів державної служби. Наголошено на важливості інституційної реформи державної служби, підкреслено важливість її модернізації. Розкрито сутнісні питання щодо законодавчого забезпечення принципів державної служби. Визнано зміст основоположних принципів державної служби відповідно до нової редакції Закону України «Про державну службу»

(2015р.). Відзначено важливість розробки та затвердження Національної стратегії реформування державної служби. Підготовлено висновки та пропозиції.

Ключові слова: державна політика; державна служба; принципи державної служби; державний службовець; реформа державної служби; національна стратегія реформування державної служби; закон про державну службу.

The article deals with theoretical and legal acts related to the modern understanding of the principles of civil service. The importance of institutional reform of the civil service is emphasized, the importance of its modernization is emphasized. Essential issues regarding legislative support of civil service principles are revealed. The content of the basic principles of the civil service in accordance with the new wording of the Law of Ukraine "On Civil Service" (2015) is recognized. The importance of the development and approval of the National Strategy for Civil Service Reform was noted. Conclusions and suggestions are prepared.

Key words: state policy; Public Service; principles of civil service; civil servant; civil service reform; national strategy for civil service reform; the law on civil service.

Утвердження України як демократичної, соціальної, правової держави, виходячи із пріоритетності розбудови громадянського суспільства, гарантування прав і свобод людини, реалізації принципу верховенства права, засвідчує об'єктивну, закономірну необхідність якісного і системного реформування інституту державної служби [1],[2, с.26-32], [3, с.331-334]. Як відомо, цей інститут є визначальним та фундаментальним для держави, оскільки забезпечує реалізацію її мети, завдань та повноваження[4, с.67-71]. Якісне, системне та комплексне реформування інституту державної служби, насамперед, пов'язано із забезпеченням ефективності, дієвості та доступності права на державну службу, принципів її функціонування в новітніх умовах сьогодення.

Принципове значення для розуміння його концепції має право на державну службу, усталені механізми його реалізації та правової охорони. За змістом Конституції України (ст.38) «громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування». Основний Закон України також передбачає, що «громадяни користуються рівним правом доступу до державної служби, а також до служби в органах місцевого самоврядування». З правової точки зору, це означає, що право на державну службу характеризується такими рисами: є основоположним, конституційним правом громадян України; перебуває у системному зв'язку із системою основоположних, конституційних соціально-економічних прав людини; передбачає визначення системи засад (принципів) функціонування в умовах сучасної держави; виступає соціально-правовим базисом інституту державної служби; підлягає конституційно-правовій, законодавчій регламентації; механізми реалізації, гарантування та правової охорони визначаються відповідно до закону; виступає соціально-правовим базисом правосуб'єктності державного службовця; підлягає нагляду та контролю; підлягає юрисдикційному захисту.

Розвиток новітньої концепції реформування державної служби, насамперед, пов'язано із формуванням системи основоположних принципів (засад), які забезпечуватимуть її сталий та стабільний розвиток в умовах сучасної держави[5].

За своєю суттю, принципи державної служби спрямовані на: 1) утвердження в Україні демократичної, соціальної та правової держави; 2) забезпечення належної взаємодії інституту державної служби з інститутами громадянського суспільства; 3) реальність визнання пріоритетності прав та свобод людини; 4) посилення ефективності, дієвості та доступності права на державну службу; 5) належне законодавче забезпечення інституту державної служби, його мети, завдань та повноважень; 6) вироблення дієвої моделі правосуб'єктності державного службовця; 7) покликані забезпечити цілісність, єдність та узгодженість інституту державної служби.

Як відомо, свого часу, принципи державної служби були законодавчо закріплені на підставі Закону України «Про державну службу» (у редакції від 16.12.1993р.) [6], зокрема: служіння народу України; демократизму і законності; гуманізму і соціальної справедливості; пріоритету прав людини і громадянина; професіоналізму, компетентності, ініціативності, чесності, відданості справі; персональної відповідальності за виконання службових обов'язків і дисципліни; дотримання прав та законних інтересів органів місцевого і регіонального самоврядування; дотримання прав підприємств, установ і організацій, об'єднань громадян. Підтримуючи важливість та суспільно-правову значимість законодавчого закріплення принципів державної служби, в умовах сьогодення, вони потребують системного переосмислення у контексті більш динамічних, інституційних новацій та змін.

Об'єктивні та закономірні очікування на якісне реформування інституту державної служби пов'язано із проголошеною її реформою.

Принагідно нагадати, що 10 грудня 2015 року Верховною Радою України було ухвалено новий Закон України «Про державну службу» (далі – Закон) [7]. Серед принципових новацій цього Закону новітнє розуміння терміну «державна служба», законодавче закріплення системи принципів державної служби як складової активізації суспільно-правових процесів щодо її подальшого реформування. По-перше, дещо звуженим видається законодавче трактування терміну «державна служба» як публічна, професійна, політично неупереджена діяльність із практичного виконання завдань і функцій держави, зокрема щодо окремих повноважень (ст.1 Закону). Очевидно, такий підхід, не сприятиме інституційному утвердженню державної служби як системного, публічного інституту. По-друге, законодавець легітимізує систему принципів державної служби. Згідно приписів Закону (ст.4) до принципів державної служби віднесено наступні: верховенства права; законності; професіоналізму; патріотизму; доброчесності; ефективності; забезпечення рівного доступу до державної служби; політичної неупередженості; прозорості; стабільності. У юридичній літературі доречно наголошується на уразливості такої системи принципів, ураховуючи те, що вона: повною мірою не ураховує тенденцій розвитку суспільства та держави; не відображають конституційних засад розвитку України як демократичної, соціальної та правової держави; повною мірою не мотивує прихід на державну службу висококваліфікованих професіоналів; не сприяють доступності державної служби; не мотивує толерантності, моральності, поваги до прав людини, у тому числі дітей, осіб з інвалідністю, інших соціально вразливих категорій; не сприяє прозорості правового статусу державних службовців; не сприяє імплементації міжнародних, у тому числі європейських стандартів публічної служби; не сприяє науковому забезпеченню державної служби; не забезпечує персональну відповідальність державних службовців; не мотивує соціальної захищеності державних службовців; не забезпечує належний нагляд та контроль щодо державної служби [5]. Тому, подальший процес інституційного реформування державної служби, насамперед, має бути пов'язаний із удосконаленням системи основоположних принципів як чинника її якісної модернізації, служіння правам та свободам кожної людини, розвитку новітнього законодавства у цій царині.

Метою наукової статті є науково-теоретичне дослідження основоположних принципів державної служби в умовах сьогодення. У юридичній літературі зазначена проблематика частково розглядалася у працях таких провідних вчених-юристів як: Ю.П. Битяк, В. С. Венедіктов, І. В. Зуб, М. І. Іншин, М. М. Клемпарський, В. Л. Костюк, Д. Є. Кутоманов, І.П. Лаврінчук, С. С. Лукаш, А. Р. Мацюк, К.Ю. Мельник, Н.О. Мельничук, В. О. Петришин, П. Д. Пилипенко, С. М. Прилипка, О. І. Процевський, Г. І. Чанишева, В. І. Щербина, Н. М. Хуторян, О. М. Ярошенко та ін. Підтримуючи доктринальні напрацювання та здобутки цих та інших вчених, провідних шкіл соціального права, публічної служби, ключові тенденції інституційного розвитку державної служби, варто наголосити на тому, що в умовах сьогодення перед суспільством і державою стоїть проблема подальшого процесу її реформування, ураховуючи необхідність розробки новітньої

стратегії, принципів та механізмів. У цьому контексті на особливу увагу заслуговують науково-теоретичні праці провідних теоретиків державної служби[8],[9],[10].

Принагідно відзначити, що згідно норм Конституція України (п.12) ст.92) виключно законами визначаються основи державної служби. З правової точки зору, буде справедливим вказати, що принципи державної служби мають бути регламентовані виключно на підставі закону. Слушною видається позиція професорів М.І. Іншина, А.О. Селіванова та інших вчених, які підкреслюють, що поняття «принципи державної служби» означає праворозуміння їх за суттєвими ознаками (характеристиками), виявляє основні риси, зміст і значення державної служби. Для неї принципи складаються із основоположних ідей, цінностей, що дає можливість усвідомлювати завдання і функції державної служби, компетенцію, а також зміст юрисдикційних повноважень, які властиві для статусу державних органів[10, с.39], [11, с.16-17]. Тому, за своєю суттю, принципи державної служби – це система основоположних, вихідних засад, керівних положень, які визначають мету, завдання, функції та повноваження, механізми законодавчої регламентації державної служби, з метою її інституційної, цілісності та єдності. Основними ознаками принципів державної служби: формуються як складова суспільно-політичних, державотворчих процесів; включають систему основоположних, вихідних засад, керівних положень щодо мети, завдань, функцій та повноважень державної служби; сприяють ефективності законодавчої регламентації державної служби; підпорядковуються системі прав та свобод людини; сприяють прозорості, ефективності правового статусу державного службовця; сприяють підвищенню професійної компетенції державних службовців; сприяють розвитку державної служби з урахуванням міжнародних та європейських стандартів; сприяють формуванню векторів розвитку та удосконалення інституту державної служби; сприяють інституційній гармонізації державної служби[5].

У юридичній літературі справедливо відзначається, що принципи державної служби базуються на конституційних засадах: відповідальності органів виконавчої влади (посадових осіб і управлінського персоналу) за доручену справу перед громадянами і державою – ст. 3,17, 19 Конституції України; поділу державної влади на законодавчу, виконавчу й судову – ст. 6; верховенства права – ст.8; соціального захисту службовців – ст. 17; політичної нейтральності – ст. 37 і т.д. Єдиного вичерпного переліку принципів, які б були нормативно закріплені, не існує, оскільки принципи взаємообумовлено розвиваються в теоретичному і практичному напрямках. [10, с.40].

Характеризуючи основоположні принципи державної служби, варто урахувати наступні особливості.

По-перше, принцип «верховенства права» законодавець трактує як «забезпечення пріоритету прав і свобод людини і громадянина відповідно до Конституції України, що визначають зміст та спрямованість діяльності державного службовця під час виконання завдань і функцій держави». За своєю суттю, принцип верховенства права є основоположним, конституційним принципом (ст.8 Конституції України), який є визначальним по відношенню до усіх інститутів суспільства і держави. По-друге, принцип «законності» законодавець розглядає як «обов'язок державного службовця діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України». Цей принцип впливає із змісту положень Основного Закону України (ст.ст.6,19) та передбачає неухильне дотримання державними службовцями Конституції та законів України. По-третє, принцип «професіоналізму» визначено як «компетентне, об'єктивне і неупереджене виконання посадових обов'язків, постійне підвищення державним службовцем рівня своєї професійної компетентності, вільне володіння державною мовою і, за потреби, регіональною мовою або мовою національних меншин, визначеною відповідно до закону». Цей принцип означає наявність змістовних морально-етичних, професійних та ділових якостей до державних службовців, ураховуючи те, що вони забезпечують реалізацію мети, завдань та повноважень державної служби (відповідних органів державної влади). По-четверте, принцип «патріотизму» законодавець трактує

як «відданість та вірне служіння Українському народові». Цей принцип є логічним відображенням конституційної норми за якою носієм суверенітету та єдиним джерелом влади в Україні є народ (ст.5 Конституції України). По-п'яте, принцип «добročесності» розглядається законодавцем як «спрямованість дій державного службовця на захист публічних інтересів та відмова державного службовця від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих йому повноважень». Цей принцип засвідчує наявність підвищених морально-етичних вимог до поведінки державних службовців, підпорядкованість їм виключно публічним інтересам. По-шосте, принцип «ефективності» законодавець трактує як «раціональне і результативне використання ресурсів для досягнення цілей державної політики». Цей принцип сприяє виключності акумуляції наявних ресурсів, виключно в інтересах мети та завдань державної політики. По-сьоме, принцип «забезпечення рівного доступу до державної служби» законодавець трактує як «заборона всіх форм та проявів дискримінації, відсутність необґрунтованих обмежень або надання необґрунтованих переваг певним категоріям громадян під час вступу на державну службу та її проходження». Цей принцип означає інклюзивність та безбар'єрність державної служби. По-восьме, принцип «політичної неупередженості» законодавець розглядає як «недопущення впливу політичних поглядів на дії та рішення державного службовця, а також утримання від демонстрації свого ставлення до політичних партій, демонстрації власних політичних поглядів під час виконання посадових обов'язків». Цей принцип означає політичну нейтральність державних службовців, відсутність будь-яких проявів політичних уподобань чи демонстрацій. По-дев'яте, принцип «прозорості» законодавець трактує як «відкритість інформації про діяльність державного службовця, крім випадків, визначених Конституцією та законами України». Цей принцип означає відкритість та публічність інформації про діяльність державного службовця. По-десяте, принцип «стабільності» трактується законодавцем як «призначення державних службовців безстроково, крім випадків, визначених законом, незалежність персонального складу державної служби від змін політичного керівництва держави та державних органів». Цей принцип означає безстроковість службово-трудових відносин державних службовців, незалежність їх діяльності від змін політичного керівництва держави чи відповідного державного органу.

Змістовний теоретико-правовий аналіз принципів державної служби дозволяє вказати на такі особливості: мають основоположний концептуальний характер; є логічним виразом конституційних засад політико-правової взаємодії суспільства, особи і держави; забезпечують доступність, інклюзивність права на державну службу; забезпечують прозорість, відкритість, публічність, інклюзивність державної служби; забезпечують ефективність, дієвість правового статусу державного службовця; забезпечують ефективність державної політики.

Таким чином, основними тенденціями інституційного удосконалення принципів державної служби є наступні: 1) розвиток інклюзивного суспільства та держави; 2) запровадження постійного публічного діалогу щодо тенденцій розвитку в Україні державної служби за участю уповноважених органів державної влади, інституцій державної служби, провідних шкіл права, державної служби, інститутів громадянського суспільства; 3) розробка Національної стратегії реформування державної служби, ураховуючи міжнародні (європейські) стандарти, конструктивні доктринальні здобутки провідних шкіл соціального права, публічної служби, а також позиції вчених, експертів тощо; 4) визначення на основі Національної стратегії реформування державної служби системи концептуальних, основоположних принципів державної служби, гарантій їх реалізації; 5) обговорення проекту Національної стратегії реформування державної служби, проведення експертиз, слухань; 6) затвердження Верховною Радою України Національної стратегії реформування державної служби; 7) розробка проекту (проведення експертиз, обговорень, слухань) та ухвалення нової редакції Закону України «Про державну службу»; 8) запровадження постійного моніторингу дотримання виконання норм Закону України «Про державну службу».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України. Закон України 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст. 141.
2. Костюк В.Л. Інституційні новації державної служби через призму новітнього законодавства: науково-теоретичний аспект. В. Л. Костюк. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2016. Т. 181. С. 26–32.
3. Іншин М.І. Поняття державної служби в Україні: багатоаспектний підхід / М.І. Іншин. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. 2002. №20. С.331–334.
4. Іншин М.І. Правові питання розвитку службово-трудових відносин у сфері державної служби України. М.І. Іншин. *Право і безпека*. 2002. №4. С.67–71.
5. Костюк В.Л., Воробйова І.Б. Принципи державної служби в умовах правової держави: науково-теоретичний підхід. В. Л. Костюк, І. Б. Воробйова. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2017. № 2(16) : [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17kvlnp.pdf>.
6. Про державну службу : Закон України від 16 грудня 1993 року № 3723-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 52. Ст. 490.
7. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. №4. Ст.43.
8. Венедиктов В.С., Іншин М.І., Ключев О.М. Організаційно-правові засади сучасної державної служби України: *Наук.-практ. посібник*. Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. 172 с.
9. Іншин М.І. Правове регулювання службово-трудових відносин в Україні: монографія. Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. 337 с.
10. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу»/наук.ред. акад. А.О. Селіванов, акад. М.І. Іншин. К.: *Парламентське вид-во*, 2017. 512с.
11. Іншин М.І. Проблеми правового регулювання праці державних службовців України: Автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.05 / М.І. Іншин ; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. К., 2005. 39 с

УДК 349.232

Маковський Д. В.,
аспірант кафедри правознавства
юридичного факультету
Східноукраїнський національний
університет імені Володимира Даля

МЕДИЧНЕ ТА САНАТОРНО-КУРОРТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ СПЕЦІАЛЬНОГО ЗВ'ЯЗКУ ТА ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ УКРАЇНИ

У роботі розглянуто медичне та санаторно-курортне забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, на підставі чого зроблено певні висновки. Під медичним забезпеченням особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України запропоновано розуміти комплекс заходів, передбачених на законодавчому та нормативно-правовому